

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

Az Egyenlő Bánásmód Hatóság EBH/865/2011. számú ügy alapjául szolgáló adatok

Az Egyenlő Bánásmód Hatóság eljárásában azt vizsgálta, hogy a rendőrség eleget tesz-e egyenlő bánásmód törvényi követelményének a roma nemzetiséghez tartozó emberek vonatkozásában. A Hatóság azt követően indított eljárást, miután felmerült a gyanú, hogy Rimócon szinte kizárólag roma származású kerékpárosokkal szemben szabnak ki bírságot a biciklik hiányos felszerelése miatt.

A Helsinki Bizottság közérdekű igényérvényesítőként kapcsolódott be az eljárásba. Az ügy a Magyar Helsinki Bizottság és a Nógrád Megyei Rendőr-főkapitányság egyezségével (http://helsinki.hu/wp-content/uploads/Egyezseg_NMRFK_Helsinki.pdf) zárult. A Helsinki Bizottság az egyezségről sajtóközleményt (<http://helsinki.hu/rendorsegi-lepések-az-etnikai-aranytalanságok-kikuszobolesere>) adott ki.

Az alábbiakban a Magyar Helsinki Bizottság által az eljárás keretében feltárt adatokat mutatjuk be.

***

A Nógrád Megyei Rendőr-főkapitányság az Egyenlő Bánásmód Hatóság rendelkezésére bocsátotta az ún. helyszíni bírság nyomtatványokat (182 db), amelyeket a kerékpárok felszereltségének hiányossága miatt 2011 januárja és szeptembere között állítottak ki a Szécsényi kistérség rendőrei. A helyszíni bírság nyomtatványok szerint rendőrök a helyszíni bírságok közül 138-at a kerékpár felszerelési hiányosságai miatt szabtak ki, 19-et ittas kerékpározás, 1-et kerékpárral elkövetett köztisztasági szabálysértésért, 7-et gyalogosan elkövetett szabálysértés miatt. További 17 ügyben feljelentést tettek az elkövetővel szemben.

I. A helyi roma lakosság

Az ügyben releváns védett tulajdonság – amely vonatkozásában az egyenlő bánásmód érvényesülését vizsgálni kell – a roma nemzetiséghez tartozás. A **roma lakosság feltételezett arányát** a 2001-es népszámláláson felvett adatok alapján számítani nem elégséges, hiszen a vonatkozó szociológiai kutatások szerint a népszámlálási eredmények nagyságrendileg alacsonyabb számokat mutatnak, mint a valóságos adatok¹. Ezért szükségesek az alternatív források által megállapított adatok is. Így figyelembe vettük az ELTE Társadalomtudományi Karának általános szociális munkás hallgatói által 2004-2005-ben felvett adatokat,² másrészt pedig a Magyar Tudományos Akadémia Gyermekszegénység Elleni Programjának kérdőíves adatfelvételeit, amelyek a szécsényi kistérségben élő gyermekes családok reprezentatív mintáin (500 fő) alapulnak. Továbbá értékeltük azt a jelzésértékű adatot, hogy az adott településen a 2001-es népszámlálás idején volt-e cigány kisebbségi önkormányzat.

A rendőri intézkedés alá vont **személyek a roma nemzetiséghez tartozására való következtetést** az eljárás alá vont személy vezeték- és keresztnéve valamint lakóhelye alapján valószínűsítettük. Köztudomású tények és a roma közösséget jól ismerő helyi szakemberek által adott információk alapján határoztuk meg azokat a neveket és lakóhelyeket, amelyek helyben jellemzően

¹Lásd pl. Kállai Ernő: A cigány és a nem cigány népesség alakulása a CKÖ-kutatás által vizsgált területen. Elérhető itt: http://www.mtaki.hu/docs/ter_es_terep_02/t_es_t_02_kallai_erno_cko.pdf. Továbbá lásd: Kemény István – Janky Béla A 2003. évi cigány felmérésről Népesedési, nyelvhasználati és nemzetiségi adatok Elérhető itt: <http://beszelo.c3.hu/03/10/07kemeny.htm>.

² Erre hivatkozik Bass László tanulmánya „Egy év – szociális problémák változásai egy hátrányos helyzetű kistérségben”. A pontos adatokat lásd az Esély 2006/4. számának 24. oldalán. http://www.esely.org/kiadvanyok/2006_4/BASS.pdf

romák által viselt névnek (pl. Bangó, Pusoma, stb.) illetve romák által lakott területnek (a település viszonylag elkülönült részén található telep utcái) minősülnek, s ekként valószínűvé teszik, hogy az adott személy roma. Több tényező fennállása esetén a valószínűség is nagyobb.

II. A felszerelés hiányossága miatt kiszabott bírságok gyakorlata

A kerékpár felszerelésének hiányosságai miatt kiszabott helyszíni bírságok között 36 olyan eset van, amelynek elkövetője rimóci lakos. A szám nem 36 különböző személyt takar, mert néhány érintettet többször is megbírságotak. Az ittas kerékpározás miatt szankcionált személyek (19) közül csupán kettő rimóci lakos (10,5%).

A kerékpárral elkövetett szabálysértés miatt helyszíni bírsággal sújtott rimóci lakosok közül csupán egy személy van, aki nem a romák által lakott utcák egyikében él. Az összes többi bírsággal sújtott személy (35 fő) a romák által lakott utcák valamelyikében él. Csak két olyan személy van a bírsággal szankcionált érintettek között, akiknek a neve nem szerepel a tipikus „roma nevek” között. Közülük egy személy azonban a helyi köztudomás szerint romák által lakott utcák egyikében lakik. Másikuk nem a romák által lakott területen él, neve nem is utal roma származásra. Tehát 34 büntetést olyan személyekkel szemben alkalmaztak, akiknek a neve roma származásra utal és lakóhelyük is a roma telepen található. További egy személy a romák által lakott utcában él, bár neve nem utal roma származására. Egyetlen olyan személy van (2,7%), akinek sem neve, sem lakóhelye nem valószínűsíti roma származását.

A fentiekből következően tehát egyértelműen valószínűsíthető, hogy a rendőrség a vizsgált időszakban egy személy kivételével kizárólag a **roma származású személyek kaptak helyszíni bírságot** a kerékpár felszerelésének hiánya szabálysértés miatt, ami **97,2%-os arány** jelent. Ez az arány jelentősen meghaladja a település roma lakosságának arányát, amely legfeljebb 30% körüli (lásd alább).

A. A felszerelés hiányossága miatt megállapított szabálysértések jellemzői

A rimóci lakosok által a kerékpár felszereltségének hiányával megvalósított szabálysértések **elkövetési helyét** vizsgálva az alábbi megállapításokra jutunk:

- i) 5 szabálysértést a romák által lakott utcákban követtek el (13,8%)
- ii) további 3 szabálysértést Rimóc „belterületén” követtek el (8,3%)
- iii) 17 szabálysértést a Rimócot és Szécsényt összekötő úton követtek el (47,2%)
- iv) a fennmaradó 11 cselekmény elkövetési helye pedig Szécsény belterülete (30,5%)

A fenti adatsorból az látszik, hogy a szabálysértések elkövetőinek közel felét a térségi központ (Szécsény) és a vizsgálatunk tárgyát képező falu közötti úton büntetik meg. Ha a romák és a nem romák is nagyságrendileg ugyanolyan arányban, esetleg a lakossági arányoknak megfelelő számban közlekednek kerékpárral a városok között, akkor nyilvánvalóan aránytalan a 97%-ban romákat sújtó

bírságolás. Egy másik lehetséges magyarázat az aránytalanságra, hogy a romák gyakrabban indulnak Szécsénybe biciklivel, mint a nem romák, hiszen – információk szerint – előbbieknél olykor buszjegyre sincs pénzük. Ebben az esetben azt kell vizsgálni, hogy a rendőrség milyen alapon jelölte ki ellenőrzési pontként a településeket összekötő, elsősorban roma kerékpárosok által használt útvonalat.

A felszerelés hiánya miatt megállapított **bírságok összegét** is megvizsgáltuk. A legmagasabb bírságösszeget, 20.000 forintot három alkalommal szabták ki: kétszer csengőhiány (!) miatt (egy alkalommal pedig azért, mert az eljárás alá vont személy elengedett kormányval biciklizett). Mindhárom szankcionált személy valószínűsíthetően roma származású. Az a két személy, akit a csengőhasználat miatt bírságoltak ilyen összegre, rimóci illetőségű, és nincs adat arra, hogy a vizsgált időszakban a kérdéses bírságolást megelőzően szabtak volna ki velük szemben bírságot. Egy alkalommal 19.000 forintos helyszíni bírságot szabtak ki, szintén rimóci illetőségű, valószínűsíthetően roma személlyel szemben, akinek sem csengője, sem első lámpája nem volt. A vizsgált időszakban neki sem volt korábbi bírsága.

B. Ittas kerékpározás

Összesen 19 esetben büntetett a rendőrség az adott időszakban ittas kerékpárvezetés miatt. Az ittasan bicikliző személyek közül a korábban is alkalmazott teszt alapján 15,7% (3/19) roma származású, közülük egy sem rimóci lakos. A helyszíni bírsággal sújtott személyek közül három személynek van rimóci lakhelye, közülük egy sem lakik a „roma utcákban”, egyikük neve sem szerepel abban a listában, amely a roma származásra utaló neveket tünteti fel. Tehát valószínűsíthetjük, hogy ezek a személyek nem romák. A rimóci romákat érintő 97%-os (a kerékpár felszerelésének hiánya) és 0%-os (ittas kerékpározás miatt kiszabott helyszíni bírság) arányok között jelentős a különbség.

C. A kistérség többi települése

Az alábbi táblázatban néhány kistérségi települést a kerékpárral elkövetett szabálysértések miatt kiszabott helyszíni bírságok gyakoriságának sorrendjében tüntettük fel. A táblázat alapján úgy tűnik, hogy ha magas a **romák lakosságán belüli aránya** a településen, akkor a bírságok száma is magas. Ez az arány Rimócon kivételesen magas: közel négyszer magasabb a helyszíni bírsággal sújtott romák aránya, mint a lakosságon belüli arányuk. Három településen (Hollókő, Nógrádsípek, Szécsényfalu), ahol a népszámlálási és az ELTE adatai alapján a legalacsonyabb a romák aránya egyetlen egy bírságot sem szabtak ki. A kistérség egyetlen városában, Szécsényben a többi településhez képest nagyságrendekkel többen laknak (5.800 fő), mint a többi településen (400-1.800 fő), a bírságok aránya azonban nem tükrözi a lakosságszámbeli eltérést.

az elj.alá vont személy lakhelye	kiszabott HB-k száma	HB-gal sújtott romák száma	a HB-gal sújtott romák aránya az összes bírság számához képest	roma lakosok aránya (MTA)	a HB-gal sújtott romák és a település összlakosságán belüli romák aránya
Rimóc	37	36	97,22	25	3,88
Nógrádmegyer	25	21	84,00	50	1,68
Szécsény	23	5	21,74	10	2,17
Nógrádszakál	5	2	40,00	55	0,73
Karancsság	3	2	66,67		
Ságújfalu	3	2	66,67		
Piliny	2	0	0,00	20	
Varsány	2	2	100,00	15	6,67
Hollókő	0	0	0	0	
Nógrádsipek	0	0	0	2	
Szécsényfalu	0	0	0	10	

A települések **domborzati jellegét** vizsgálva azt látjuk, hogy feltehetően nem a földrajzi jellemzők határozzák meg a bírságok számát. Például Nógrádmegyeren az összlakosság 1.600 körüli, magas a roma lakosság aránya (KSH: 12%, ELTE: 50%), ahogy a kiszabott bírságoké is (25 db). Varsányban ugyanennyien laknak, de a roma lakosok aránya jelentősen alacsonyabb (KSH: 3,7%, ELTE: 15%), ahogy a bírságoké is (2 db). A szomszédos és nagyjából azonos domborzati viszonyok által jellemzett Varsány és Rimóc (kb. 1.700 lakos; romák aránya: KSH: 13%, ELTE: 25%; bírságok száma: 37 db) is összehasonlítható.

D. A kerékpárok általános felszereltsége

Az ittas kerékpárosokkal szembeni intézkedésekre vonatkozó fenti adatok alapján látható, hogy nem csak roma nemzetiségű emberek járnak kerékpárral, hanem ez általános a vizsgált településeken, így Rimócon is. Ugyanakkor azt, hogy nem csak a roma lakosok kerékpárja hiányos felszereltségű, megerősíti több, az interneten nyilvánosan elérhető információ, amely egyértelműen jelzi, hogy **nem csak a cigány emberek közlekednek kerékpárral, illetve hiányos kerékpárral a kistérségben.**

A www.express.hu internetes hirdetési újságban a Nógrád megyében eladásra kínált használt kerékpárokról, biciklikről feltöltött fotók valamennyi esetben pontos képet adtak arról, hogy a kerékpárok rendelkeznek-e a szükséges felszereléssel, azaz csengővel, első lámpával, hátsó lámpával vagy fényvisszaverővel. Egy februári napon az eladásra 16 kerékpárból csupán 2 olyan volt, amely valamennyi szükséges felszereléssel rendelkezett, ez 12,5%-os arányt jelent, holott minden bizonnyal az eladó a lehető legjobb színben, állapotban, a legteljesebb felszereltségében kívánta bemutatni kerékpárját. Az elkészített montázs jól bemutatja azt, hogy jellemzően milyen állapotú, felszereltségű kerékpárokkal járnak Nógrád megyében. Feltehetően a kép az egyes települések vagy kistérségek vonatkozásában sem tér el ettől jelentősen.

A Rimócon tett néhány órás személyes látogatás időpontjában az közterületen letámasztott 22 kerékpár közül 18 hiányos felszereltségű volt, 4 teljes (amennyiben a csengőt és a lámpák meglétét vizsgáljuk) felszereléssel rendelkezett. Tehát a kerékpárokat használók 81 %-át büntethetnék szabálysértés elkövetése miatt.

Budapest, 2012. április